

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

3/2026

ročník/volume 36

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

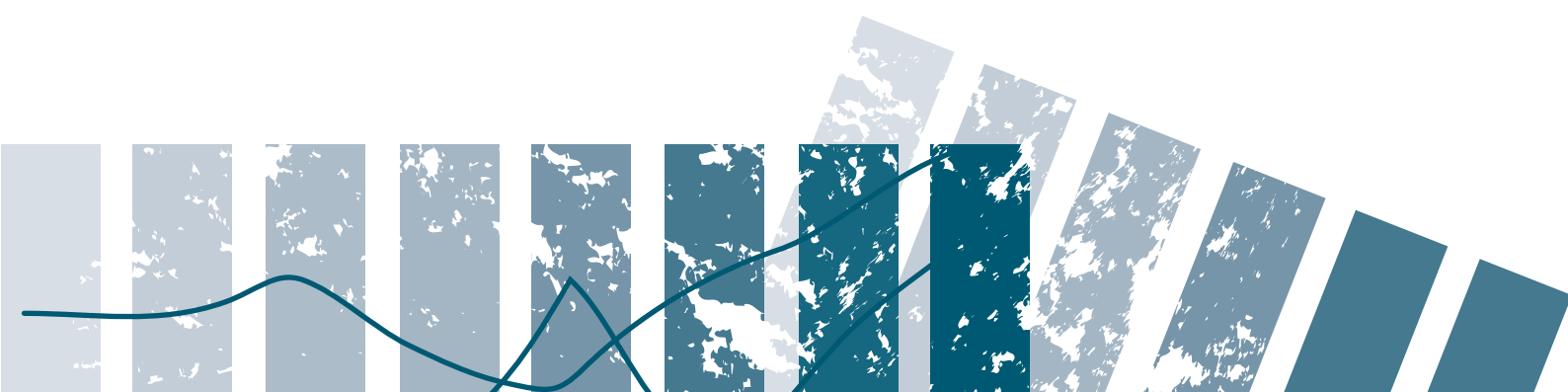
Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 3

Typ článku/Type of article: informatívny článok/informative article

Strany/Pages: 37 – 49

Dátum vydania/Publication date: 15. júl 2026/July 15, 2026

Informatívny článok/Informative article

Boris VAŇO

INFOSTAT – Výskumné demografické centrum

DEMOGRAFICKÁ BUDÚCNOSŤ POVAŽIA, POHRONIA A PONITRIA

DEMOGRAPHIC FUTURE OF POVAŽIE, POHRONIE AND PONITRIE REGIONS

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je vyhodnotiť súčasný a hlavne očakávaný demografický vývoj v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie. Hodnotenie sa týka rozdielov medzi týmito tromi významnými regiónmi, ako aj ich postavenia v rámci Slovenska. Okrem demografickej situácie sa pri hodnotení zohľadňujú aj ďalšie aspekty regionálneho rozvoja – geografické, urbanistické, sídelné a hospodárske. Na demografickú analýzu aj prognózu sa využívajú údaje za kultúrne regióny.

ABSTRACT

The aim of the paper is to evaluate the current and mainly the expected demographic development in the regions of Považie, Pohronie and Ponitrie. The assessment focuses on the differences among these three significant regions as well as on their position within Slovakia. In addition to the demographic situation, the assessment also takes into account other aspects of regional development – geographical, urban, settlement and economic characteristics. Data for cultural regions are used for demographic analysis and forecasting.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Považie, Pohronie, Ponitrie, kultúrne regióny, demografický vývoj, počet a prírastok obyvateľov, veková štruktúra obyvateľov

KEY WORDS

Považie, Pohronie, Ponitrie, cultural regions, demographic development, population size and population growth, population age structure

1. ÚVOD

Považie, Pohronie a Ponitrie sú tri významné oblasti situované na strednom a západnom Slovensku, ktoré sa nachádzajú v širšom povodí troch významných slovenských riek. Cieľom príspevku je zistiť, ako sa tieto tri geograficky a urbanisticky podobné regióny líšia z demografickej stránky. Hodnotiť budeme súčasné demografické rozdiely so zameraním na vývoj plodnosti, úmrtnosti, migrácie a hlavne na očakávané rozdiely v budúcom vývoji počtu a vekovej štruktúry obyvateľov do roku 2050. Na vymedzenie troch skúmaných regiónov a na ich demografickú charakteristiku sme využili údaje o kultúrnych regiónoch. Pri hodnotení očakávaného vývoja počtu a vekovej štruktúry obyvateľov sme vychádzali z výsledkov prognózy obyvateľov v kultúrnych regiónoch SR do roku 2050 (Šprocha, Vaňo & Pilinská, 2025).

2. ÚDAJE A METÓDY

Pri demografickej analýze aj prognóze sa v článku využili údaje za kultúrne regióny (Lacika, 2002; Krško, 2005). Údaje za časť kultúrnych regiónov vznikli priamo na základe údajov za okresy. V prípade, že hranice kultúrnych regiónov nie sú zhodné

s hranicami okresov, vychádzalo sa z údajov za obce. To znamená, že ak do niektorého kultúrneho regiónu patrí len časť okresu, získali sa demografické údaje za príslušnú časť okresu na základe údajov za obce patriace do tejto časti okresu (Lukáč Kinčoš, 2023).

Na vymedzenie regiónov Považie, Pohronie a Ponitrie sme využili údaje za deväť kultúrnych regiónov. Považie tvoria kultúrne regióny Horné Považie, Stredné Považie a Dolné Považie, do Pohronia patria kultúrne regióny Horehronie, Stredné Pohronie a Tekov, Ponitrie zahŕňa kultúrne regióny Horná Nitra, Stredné Ponitrie a Dolná Nitra. Zo všetkých deviatich kultúrnych regiónov len údaje za Hornú Nitru je možné získať priamo na základe okresných údajov (kultúrny región Horná Nitra má zhodné hranice s okresom Prievidza). Vo zvyšných ôsmich kultúrnych regiónoch sa museli na získanie potrebných údajov využiť aj údaje za obce. Horné Považie tvoria celé okresy Žilina, Bytča a Považská Bystrica, ako aj východná časť okresu Púchov. Do regiónu Stredné Považie patrí celý okres Ilava, takmer celé okresy Trenčín, Nové Mesto nad Váhom a Piešťany a tiež približne polovica okresu Púchov, ktorá nepatrí do regiónu Horné Považie. Región Dolné Považie tvoria celé okresy Galanta a Šaľa, takmer celý okres Senec a zhruba polovica okresov Trnava a Hlohovec. Do Horehronia patrí okres Brezno a niekoľko obcí na juhu okresu Poprad. Stredné Pohronie tvorí celý okres Žiar nad Hronom a väčšia časť okresov Banská Bystrica, Zvolen a Žarnovica. Región Tekov tvorí celý okres Zlaté Moravce, západná polovica okresu Levice a niekoľko obcí na juhu okresu Žarnovica a východe okresov Nitra a Nové Zámky. Ako sme už spomínali, región Horná Nitra sa zhoduje s územím okresu Prievidza. Región Stredné Ponitrie zahŕňa celé okresy Bánovce nad Bebravou, Partizánske a Topoľčany, južnú časť okresu Trenčín, východnú časť okresu Hlohovec a severnú časť okresu Nitra. Južná časť okresu Nitra spolu so severnou časťou okresu Nové Zámky a niekoľkými obcami v západnej časti okresu Levice tvoria región Dolná Nitra (Lukáč Kinčoš, 2023).

Na hodnotenie súčasnej demografickej situácie v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie (rok 2025) sme využili komparatívnu analýzu zameranú na plodnosť, úmrtnosť, prírastok, počet a vekové zloženie obyvateľov. Využili sme základné analytické ukazovatele – úhrnnú mieru plodnosti, strednú dĺžku života pri narodení, hrubú mieru prirodzeného, migračného a celkového prírastku obyvateľov a priemerný vek obyvateľov. Okrem toho sme hodnotili aj počet obyvateľov, aby bola zrejmá demografická sila jednotlivých regiónov.

Vývoj za obdobie 2025 – 2050 sme hodnotili pomocou zmeny počtu, prírastku, vekového a ekonomického zaťaženia obyvateľov v jednotlivých regiónoch. Údaje o očakávanom demografickom vývoji v kultúrnych regiónoch do roku 2050 boli spracované pomocou kohortovo-komponentnej metódy.

3. GEOGRAFICKÁ, URBANISTICKÁ A DEMOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH REGIÓNŮV

Považie patrí medzi najväčšie, najľudnatejšie a najlepšie identifikovateľné regióny na Slovensku. Ide o región, ktorý je úzko spätý s údolím rieky Váh, vytvárajúcej prirodzenú severojužnú os regiónu od horného úseku na Liptove až po dolný tok smerom k Podunajskej nížine a formuje jeho prírodné, sídelné aj hospodárske charakteristiky. Z geografického hľadiska sa Považie obvykle delí na Horné Považie (oblasť okolo Žiliny, Bytče a Považskej Bystrice), Stredné Považie (okolie Trenčína, Nového Mesta nad Váhom a Ilavy) a Dolné Považie (okolie Piešťan, Hlohovca, Trnavy

a Sereďe). Prirodzené ohraničenie Považia tvoria pohoria Malá Fatra, Strážovské vrchy, Biele Karpaty, Považský Inovec a Tribeč (Korec, 2009; Mládek & Ira, 2005; Lauko et al., 2014).

Považie patrí medzi najhustejšie osídlené a najviac urbanizované regióny Slovenska. Z urbanistického hľadiska ho charakterizuje lineárny urbanizačný pás pozdĺž rieky Váh. Viaceré priemyselné zóny sú obvykle situované v údolí, kde je dobrá dopravná dostupnosť (Matlovič, 2009; Matlovič & Ira, 2010).

Na štatistické vymedzenie regiónu Považie sme využili údaje za kultúrne regióny, ktoré sú názvom aj hranicami totožné s geografickými regiónmi, t. j. kultúrne regióny Horné, Stredné a Dolné Považie. Považie je veľmi ľudnatý región, v ktorom sa nachádzajú až tri krajské mestá. Počet obyvateľov presahuje v súčasnosti hranicu 900-tisíc osôb. Plodnosť sa pohybuje v blízkosti hranice 1,2 dieťaťa na 1 ženu, čo je na slovenské pomery podpriemerná úroveň. Vyššia úroveň plodnosti je na Hornom a Dolnom Považí (okolo 1,25 dieťaťa na 1 ženu), nižšia na Strednom Považí (približne 1,17 dieťaťa na 1 ženu). Úmrtnostná situácia mužov aj žien je na Považí priaznivejšia ako celoštátny priemer. Stredná dĺžka života u mužov je viac ako 75 rokov, u žien viac ako 81,7 roka. Najpriaznivejšie hodnoty úmrtnosti u obidvoch pohlaví sú v regióne Stredné Považie (76 rokov u mužov, 82,6 roka u žien). Na Hornom Považí sa v súčasnosti migračné saldo pohybuje v tesnej blízkosti nulovej hranice, v regiónoch Stredné a Dolné Považie evidujeme, naopak, pomerne výrazné migračné prírastky (1,03 a 2,3 osoby na 1 000 obyvateľov). Celkove je Považie regiónom s migračným prírastkom obyvateľstva väčším, ako je priemer za Slovensko. V súčasnosti ročný migračný prírastok obyvateľov na Považí presahuje hodnotu 1 000 osôb. Táto hodnota však nestačí na vykompenzovanie prirodzeného úbytku obyvateľov, ktorý je vo všetkých troch považských regiónoch (celkove ročne približne 3-tisíc osôb). Najmenší prirodzený úbytok obyvateľov je na severnom Považí (2,3 osoby na 1 000 obyvateľov), nasleduje Dolné Považie (3,2 osoby na 1 000 obyvateľov) a najväčší prirodzený úbytok je v regióne Stredné Považie (4,2 osoby na 1 000 obyvateľov). To znamená, že v súčasnosti sa počet obyvateľov Považia znižuje ročne takmer o 2-tisíc osôb. Obyvateľstvo na Považí je staršie ako celoštátny priemer. Týka sa to hlavne Stredného Považia (priemerný vek obyvateľov 44,3 roka). Na Hornom a Dolnom Považí je priemerný vek obyvateľov len o málo vyšší ako celoštátny priemer (42,6, resp. 42,9 roka) (Šprocha, Vaňo & Pilinská, 2025).

Pohronie sa tiahne pozdĺž toku rieky Hron od jej horného úseku v Nízkych Tatrách až po jej ústie do Dunaja pri Štúrove. Z geografického hľadiska sa obvykle delí na tri časti: Horné Pohronie (okolie Brezna a Banskej Bystrice), Stredné Pohronie (okolie miest Žiar nad Hronom, Žarnovica a Nová Baňa) a Dolné Pohronie (okolie miest Levice, Tlmače a Štúrovo). Región je ohraničený viacerými pohoriami – Nízke Tatry, Starohorské vrchy, Kremnické vrchy, Štiavnické vrchy, Pohronský Inovec, Burda a čiastočne aj Javorie (Korec, 2009; Mládek & Ira, 2005; Lauko et al., 2014).

Pohronie má výraznú osídľovaciu tradíciu, ktorá sa formovala najmä vďaka baníctvu, priemyslu a dopravnej polohe. Osídlenie sa koncentruje najmä v údolí rieky Hron, kde sa nachádzajú aj hlavné dopravné trasy (Matlovič, 2009; Matlovič & Ira, 2010).

Na štatistické vymedzenie regiónu Pohronie sme využili údaje za tri kultúrne regióny, a to Horehronie, Stredné Pohronie a Tekov. V regióne Pohronie žije v súčasnosti viac ako 400-tisíc obyvateľov, najviac (220-tisíc) v regióne Stredné Pohronie, najmenej (necelých 60-tisíc) v regióne Horehronie. Plodnosť v severnej a južnej časti regiónu Pohronie je na úrovni celoslovenského priemeru (tesne pod hranicou 1,5 dieťaťa na 1 ženu). V strednej časti Pohronia je úroveň plodnosti výrazne nižšia (približne 1,14 dieťaťa na 1 ženu). Keďže región s najnižšou plodnosťou má výrazne najväčší počet obyvateľov, dostáva sa hodnota plodnosti za celý región na úroveň 1,3 dieťaťa na 1 ženu, čo je hodnota nižšia ako celoslovenský priemer. Čo sa týka úmrtnosti, nie sú v jednotlivých častiach Pohronia výrazné rozdiely. V regióne Stredné Pohronie je úmrtnosť mužov aj žien nižšia než na Horehroní a v Tekove, ktoré majú u oboch pohlaví rovnakú strednú dĺžku života pri narodení (muži približne 74,5 roka, ženy okolo 81,5 roka). Na Strednom Pohroní je stredná dĺžka života oboch pohlaví približne o 1 rok vyššia. Celkove je úmrtnosť na Pohroní u mužov na úrovni celoslovenského priemeru, u žien o niečo priaznivejšia ako celoslovenský priemer. Z migračného hľadiska patrí Pohronie k regiónom s migračným úbytkom obyvateľov. Týka sa to predovšetkým Horehronia a Stredného Pohronia (v prepočte na 1 000 obyvateľov migračný úbytok 2,2 osoby, resp. 1,8 osoby), v regióne Tekov je migračné saldo blízke nulovej hranici. Vo všetkých častiach Pohronia je prirodzený prírastok obyvateľov záporný. Na Horehroní a v Tekove dosahuje prirodzený úbytok obyvateľov takmer 3,5 osoby na 1 000 obyvateľov, v regióne Stredné Pohronie je to takmer 5 osôb na 1000 obyvateľov. Celkove región Pohronie stráca v súčasnosti ročne v dôsledku migrácie zhruba 500 obyvateľov. Keď k tomu prirátame ročný prirodzený úbytok obyvateľov na úrovni približne 1 700 osôb, znamená to, že počet obyvateľov v regióne Pohronie sa ročne znižuje približne o 2,2-tisíc osôb. Obyvateľstvo Pohronia je staršie ako celoštátny priemer o viac ako 2 roky (priemerný vek jeho obyvateľov je v súčasnosti 44,5 roka), pričom najmladšie obyvateľstvo žije na Horehroní (priemerný vek obyvateľov 43,9 roka) a najstaršie v regióne Stredné Pohronie (44,9 roka) (Šprocha, Vaňo & Pilinská, 2025).

Ponitrie je výrazný slovenský región formovaný údolím rieky Nitra. Jeho geografická identita je založená na prechode medzi nížinným juhom Slovenska a hornatým severom. Ponitrie sa tiahne pozdĺž toku rieky Nitra od jej horného úseku pod Tribečom až po dolný tok smerom k Podunajskej nížine. V širšom ponímaní zahŕňa územie medzi pohoriami Tribeč na západe, Považský Inovec na severozápade, Pohronský Inovec a Štiavnické vrchy na východe a Podunajská pahorkatina na juhu. Z geografického hľadiska sa Ponitrie obvykle delí na tri časti: Horné Ponitrie, ktoré má hornatý charakter a úzke údolia (blízkosť Strážovských vrchov a Považského Inovca), Stredné Ponitrie, ktoré je charakteristické kotlinovým typom krajiny (Topoľčianska kotlina) a mierne zvlneným reliéfom, a Dolné Ponitrie, ktoré tvorí prechod do Podunajskej pahorkatiny (Korec, 2009; Mládek & Ira, 2005; Lauko et al., 2014).

Ponitrie patrí medzi najstaršie kontinuálne osídlené oblasti Slovenska, čo súvisí s priaznivými prírodnými podmienkami. Vzhľadom na pestrú krajinnú mozaiku existujú v tomto regióne rozdielne hospodárske a sídelné podmienky. Osídlenie má prevažne lineárny charakter pozdĺž rieky, doplnený hustou sieťou vidieckych obcí. Za prirodzené centrá regiónu sa považujú Topoľčany, Partizánske, Bánovce nad Bebravou, Nitra a Zlaté Moravce (Matlovič, 2009; Matlovič & Ira, 2010).

Na štatistické vymedzenie regiónu Ponitrie sme využili údaje za tri kultúrne regióny, a to Horná Nitra, Stredné Ponitrie a Dolná Nitra. V regióne Ponitrie žije v súčasnosti viac ako pol milióna obyvateľov, najviac v južnej časti regiónu, do ktorej patrí aj krajské mesto Nitra. Ponitrie patrí medzi oblasti Slovenska s veľmi nízkou plodnosťou, ktorá nedosahuje ani hodnotu 1,2 dieťaťa na 1 ženu. Extrémne nízka plodnosť (úhrnná miera plodnosti nižšia ako 1 dieťa na ženu) je v súčasnosti v regióne Horná Nitra. Aj v regiónoch Stredné Ponitrie a Dolná Nitra dosahuje plodnosť nízke hodnoty, výrazne pod celoštátnym priemerom (1,19, resp. 1,29 dieťaťa na 1 ženu). Úmrtnosť v strednej a južnej časti Ponitria je u mužov aj žien na úrovni celoštátneho priemeru alebo tesne pod ním, na Hornej Nitre je u oboch pohlaví vyššia (stredná dĺžka života pri narodení u mužov je 73,4 roka, t. j. viac ako 1,5 roka pod celoslovenským priemerom, a u žien 81,7, t. j. 0,3 roka pod celoštátnym priemerom). Pre región Ponitria je charakteristický migračný úbytok obyvateľstva, ktorý je najnižší na Strednom Ponitří (len tesne pod nulovou hranicou) a najväčší na Dolnej Nitre, kde ročná migračná strata na 1 000 obyvateľov je takmer 4 osoby. Horná Nitra stráca migráciou ročne 2 osoby na 1 000 obyvateľov. V dôsledku vývoja plodnosti, úmrtnosti a migrácie stráca Ponitrie v súčasnosti viac ako 3 000 obyvateľov ročne, 2 600 osôb predstavuje prirodzený úbytok obyvateľov a 500 osôb migračný úbytok. Priemerný vek obyvateľov Ponitria je výrazne vyšší ako celoštátny priemer (o takmer 2,5 roka), pričom najstaršie obyvateľstvo žije v regióne Horná Nitra (priemerný vek obyvateľov takmer 45,5 roka). Veľmi nepriaznivá je hlavne situácia v regióne Horná Nitra, ktorý v dôsledku extrémne nízkej plodnosti, vysokej úmrtnosti, migračného úbytku a vysokého priemerného veku obyvateľov patrí medzi demograficky najohrozenejšie regióny Slovenska (Šprocha, Vaňo & Pilinská, 2025).

4. OČAKÁVANÝ DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ V REGIÓNOCH POVAŽIE, POHRONIE A PONITRIE

Výsledky prognózy obyvateľov v kultúrnych regiónoch Slovenska umožňujú hodnotiť vývoj počtu, prírastkov a vekového zloženia obyvateľov.

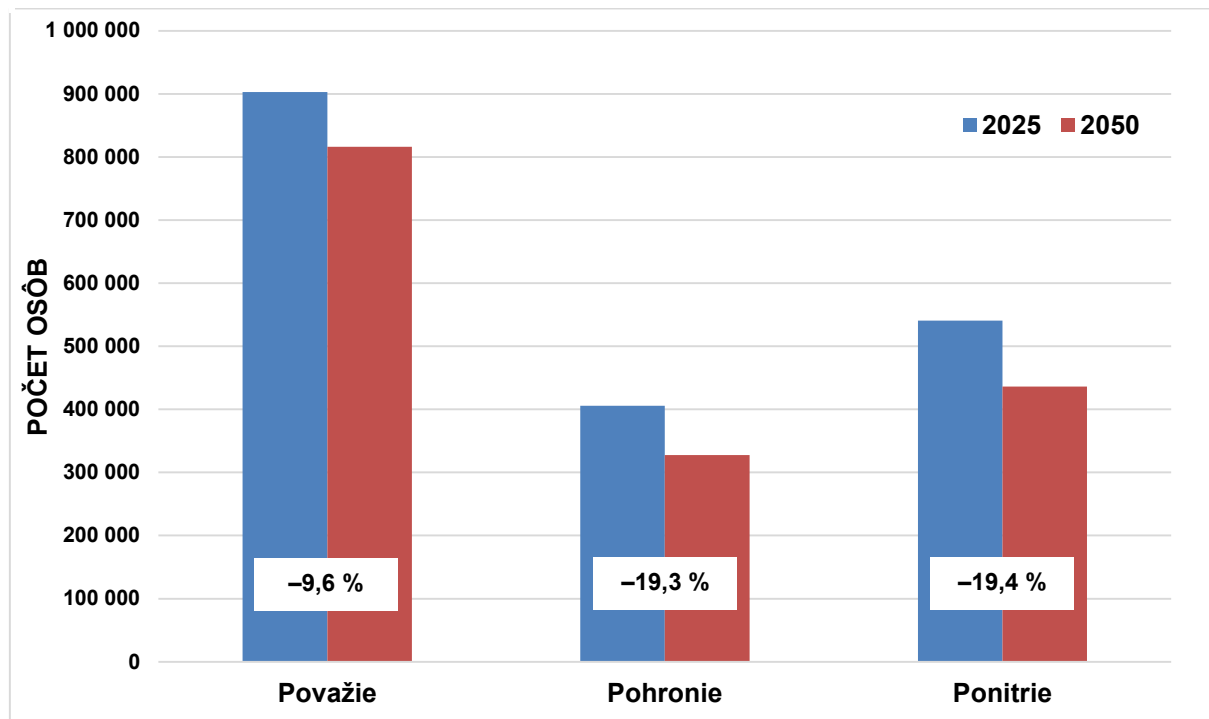
4.1. POČET A PRÍRASTOK OBYVATEĽOV

V súčasnosti žije na Považí, Pohroní a Ponitří spolu 1,85 mil. obyvateľov, čo je približne jedna tretina zo všetkých obyvateľov Slovenska. Do roku 2050 budú s veľkou pravdepodobnosťou všetky tri regióny čeliť úbytku počtu obyvateľov. V roku 2050 by malo žiť na Považí, Pohroní a Ponitří spolu 1,58 mil. obyvateľov. Podiel počtu obyvateľov v týchto troch regiónoch na celkovom počte obyvateľov SR sa do roku 2050 zníži len o 2 percentuálne body (na 32 %), čo znamená, že úbytok počtu obyvateľov sa nebude výraznejšie líšiť od celoslovenského priemeru.

Úbytok počtu obyvateľov však nebude vo všetkých sledovaných regiónoch rovnaký. V regióne Považie, ktorý patrí medzi najhustejšie osídlené regióny Slovenska (keď neberieme do úvahy dve najväčšie slovenské mestá Bratislavu a Košice), sa počet obyvateľov zníži do roku 2050 pravdepodobne o menej ako 10 % (očakáva sa zníženie počtu obyvateľov približne o 87-tisíc osôb, resp. 9,6 %). Výrazne väčšie zníženie počtu obyvateľov (viac ako dvojnásobné) by malo nastať vo zvyšných dvoch regiónoch. V regióne Pohronie sa do roku 2050 očakáva zníženie počtu obyvateľov o viac ako 78-tisíc osôb, resp. 19,3 % a v regióne Ponitrie takmer o 105-tisíc osôb, resp. 19,4 % (graf č. 1). V roku 2050 bude žiť na Považí približne 816-tisíc obyvateľov, región Pohronie bude mať asi 327-tisíc obyvateľov a región Ponitrie zhruba 436-tisíc obyvateľov. Vo všetkých troch regiónoch sa na znížení počtu obyvateľov bude podieľať

predovšetkým nízka pôrodnosť a s ňou spojený prirodzený úbytok obyvateľov a v menšej miere záporné migračné saldo. V regióne Považie spôsobí znižovanie počtu obyvateľov výlučne prirodzený úbytok obyvateľov, keďže počas najbližších troch desaťročí by malo byť migračné saldo v tomto regióne kladné.

Graf č. 1: Zmena počtu a prírastku obyvateľov v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie v období 2025 – 2050

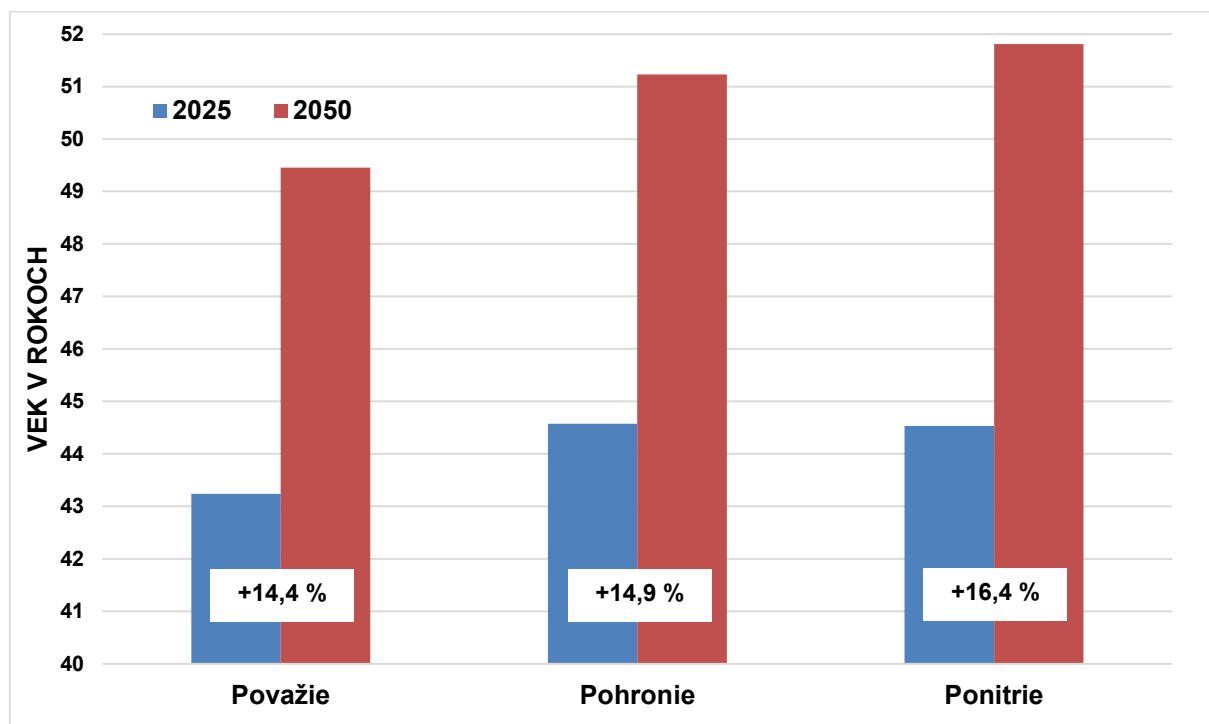
Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, INFOSTAT, výpočty autora

4.2. VEKOVÉ ZLOŽENIE OBYVATEĽOV

Univerzálny trend starnutia obyvateľov na Slovensku potvrdzuje aj očakávaný vývoj vekového zloženia obyvateľov v regiónoch Považie, Pohronie aj Ponitrie. Obyvateľstvo vo všetkých troch regiónoch bude v roku 2050 bezpochyby staršie ako v súčasnosti. Potvrdzuje to vývoj priemerného veku obyvateľov, indexu starnutia aj ďalších ukazovateľov vekového zloženia. Najmenej intenzívne bude starnutie obyvateľov na Považí, čím sa súčasný odstup najmladšieho regiónu od zvyšných dvoch starších regiónov zväčší.

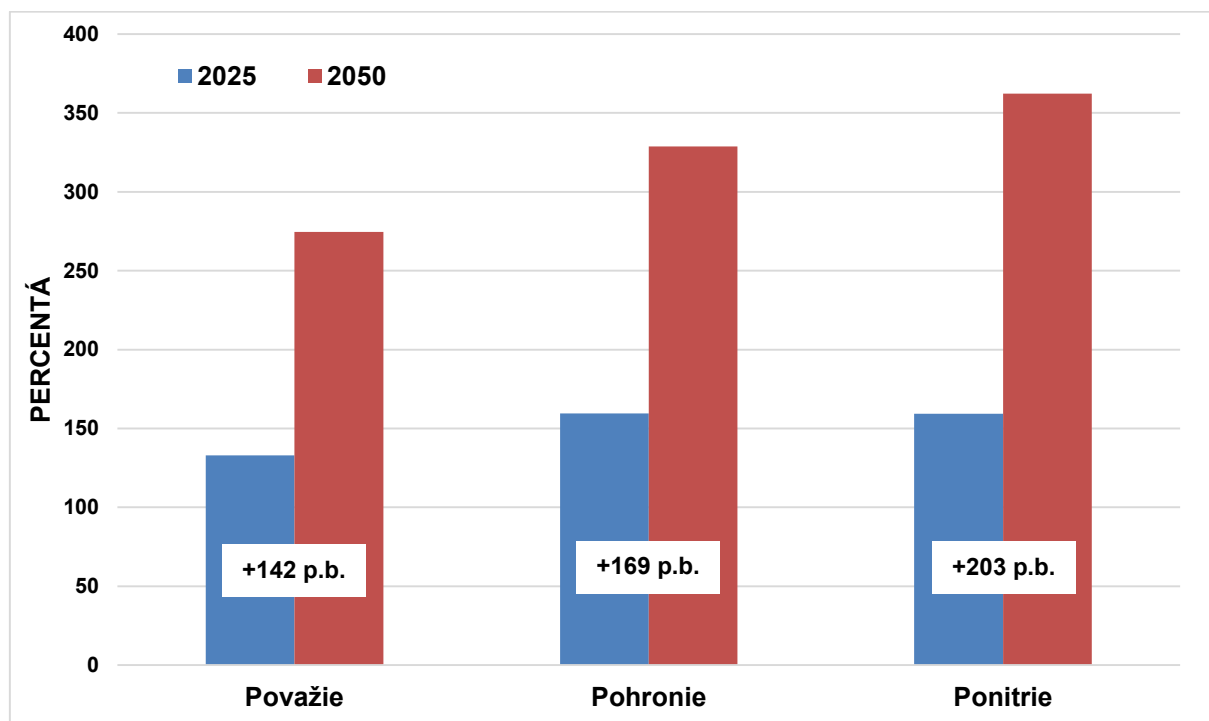
Priemerný vek obyvateľov v regióne Považie sa do roku 2050 pravdepodobne zvýši zo súčasných 43,2 roka na 49,4 roka, čo znamená nárast o 6,2 roka, resp. 14,4 %. V regiónoch Pohronie a Ponitrie je súčasný stav aj očakávaný vývoj vekového zloženia obyvateľov podobný, na Ponitří bude starnutie intenzívnejšie ako na Pohroní. Súčasný hodnoty priemerného veku obyvateľov sú takmer identické (44,6 roka v regióne Pohronie, 44,5 roka v regióne Ponitrie). Do roku 2050 sa priemerný vek obyvateľov zvýši približne na 51,2 roka na Pohroní a na 51,8 roka na Ponitří. To znamená, že za obdobie 2025 – 2050 sa priemerný vek obyvateľov v regióne Pohronie zvýši o 6,7 roka, resp. 14,9 %, a v regióne Ponitrie o 7,3 roka, resp. 16,3 % (graf č. 2). Vo všetkých troch regiónoch bude starnutie obyvateľov na slovenské pomery nadpriemerne intenzívne.

Graf č. 2: Zmena priemerného veku obyvateľov v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie v období 2025 – 2050

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, INFOSTAT, výpočty autora

Graf č. 3: Zmena indexu starnutia v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie v období 2025 – 2050

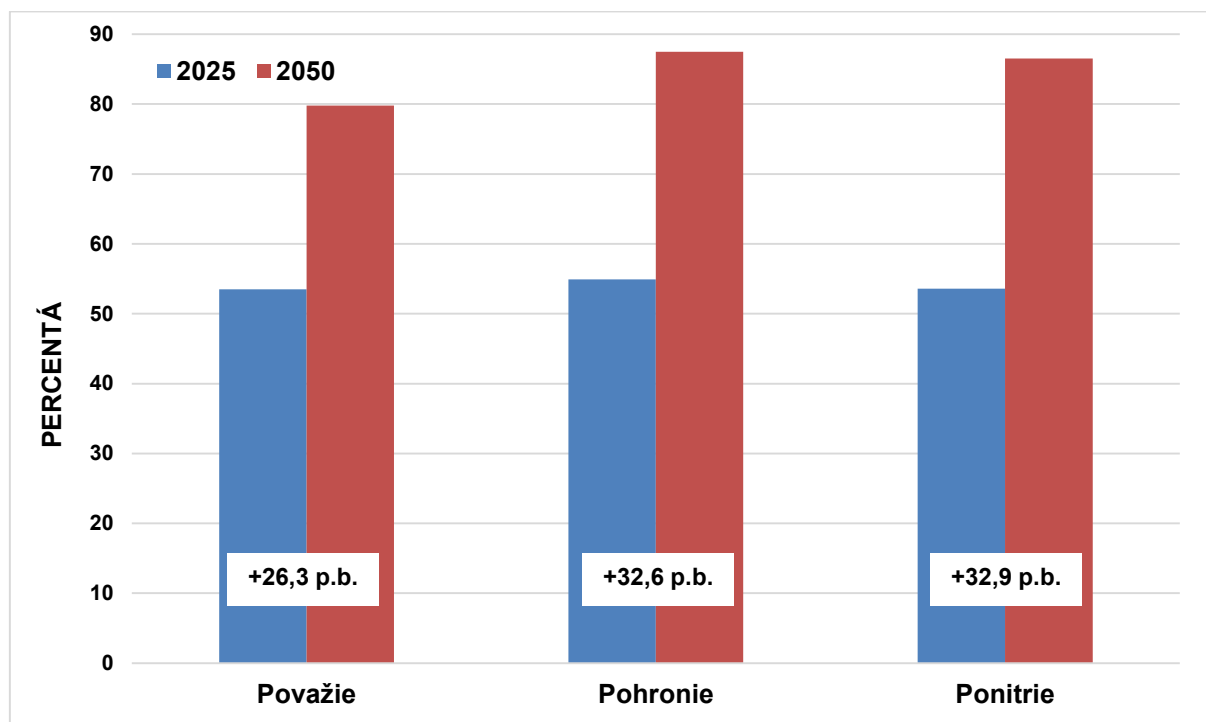

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, INFOSTAT, výpočty autora

Rovnaké závery o starnutí obyvateľov vo všetkých troch regiónoch získame i prostredníctvom indexu starnutia¹. Aj na základe tohto ukazovateľa je zrejmé, že najmladšie obyvateľstvo a najmenej intenzívny proces starnutia obyvateľstva je a pravdepodobne aj bude v regióne Považie a že z dvoch starších regiónov bude intenzívnejšie starnúť obyvateľstvo v Ponitří (graf č. 3).

V súčasnosti sa index starnutia pohybuje vo všetkých troch regiónoch v blízkosti hranice 150 % (na Považí mierne pod touto hranicou, na Pohroní a Ponitří tesne nad ňou), čo znamená, že na 100 obyvateľov vo veku do 15 rokov pripadá zhruba 150 obyvateľov vo veku 65 a viac rokov. Do roku 2050 sa index starnutia zvýši na Považí pravdepodobne nad hranicu 270 %, na Pohroní nad 320 % a v Ponitří nad hranicu 360 %, čo znamená takmer dvojnásobné hodnoty na Považí a viac ako dvojnásobné hodnoty na Pohroní a Ponitří. Inak povedané, v roku 2050 by malo na 100 obyvateľov vo veku 0 – 14 rokov pripadnúť približne 275 obyvateľov vo veku 65 a viac rokov na Považí, takmer 330 na Pohroní a viac ako 360 v Ponitří (graf č. 3).

Graf č. 4: Zmena indexu ekonomického zaťaženia v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie v období 2025 – 2050

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, INFOSTAT, výpočty autora

4.3. ZAŤAŽENIE PRODUKTÍVNEHO OBYVATEĽSTVA

Rozdiely v ekonomickom zaťažení obyvateľstva medzi tromi hodnotenými regiónmami sú v súčasnosti minimálne. Index ekonomického zaťaženia dosahuje hodnotu približne 54 %. To znamená, že na Považí, Pohroní aj Ponitří pripadá na 100 obyvateľov v produktívnom veku (15 – 64 rokov) približne 54 obyvateľov v neproduktívnom veku (0 – 14 a 65 rokov a viac). V období 2025 – 2050 sa ekonomické zaťaženie obyvateľov v jednotlivých regiónoch nebude meniť rovnomerne. Na Považí sa bude zvyšovať menej intenzívne (o 26,3 percentuálneho bodu) ako vo zvyšných dvoch regiónoch (na Pohroní zvýšenie o 32,6, v Ponitří zvýšenie o 32,9 percentuálneho bodu). V roku 2050

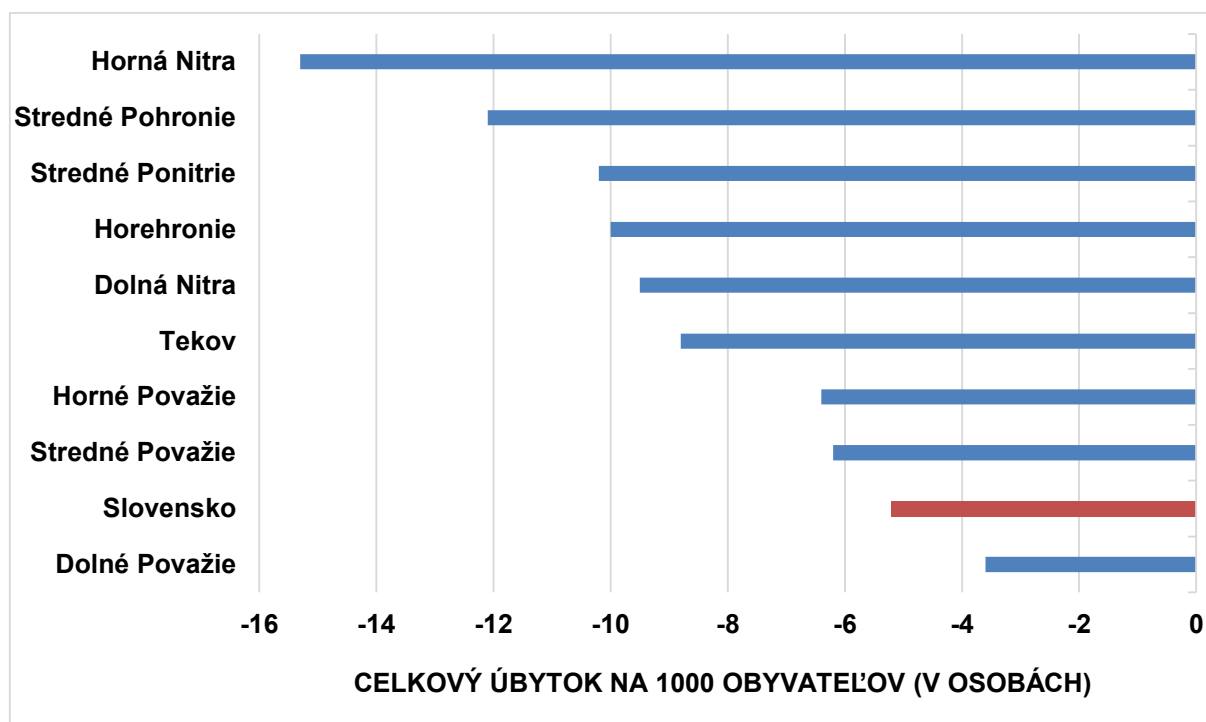
¹ Index starnutia dáva do pomeru obyvateľstvo v predproduktívnom a poproduktívnom veku.

bude v regióne Považie pripadať na 100 obyvateľov v produktívnom veku približne 80 obyvateľov v neproduktívnom veku, zatiaľ čo na Pohroní a v Ponitří to bude približne 87 v neproduktívnom veku na 100 obyvateľov v produktívnom veku (graf č. 4).

4.4. DEMOGRAFICKÁ SITUÁCIA V SUBREGIÓNOCH

Aj keď pôvodne nebol zámerom hodnotenia detailnejší regionálny pohľad na Považie, Pohronie ani Ponitrie, výrazné rozdiely v demografickom vývoji medzi ich subregiónmi nás podnietili reagovať a aspoň stručne tieto rozdiely spomenúť. Keď hodnotíme demografickú budúcnosť subregiónov na Považí, Pohroní a Ponitří optikou celkového prírastku a priemerného veku obyvateľov (graf č. 5, graf č. 6), zistíme značné rozdiely. V roku 2050 bude na Považí, Pohroní a Ponitří len jeden subregión, v ktorom sa dá hodnotiť demografická situácia ako relatívne priaznivá. Ide o región Dolné Považie, v ktorom sa očakáva nadpriemerne nízky celkový úbytok obyvateľov (–3,6 osoby na 1 000 obyvateľov) a priemerný vek obyvateľov 48,6 roka, čo je hodnota tesne nad úrovňou pravdepodobného celoslovenského priemeru. Vo zvyšných subregiónoch bude s veľkou pravdepodobnosťou demografická situácia viac alebo menej nepriaznivá, pretože vo všetkých sa očakáva nadpriemerne vysoký úbytok počtu obyvateľov a nadpriemerne vysoký priemerný vek obyvateľov.

Graf č. 5: Očakávaný celkový úbytok obyvateľov v subregiónoch Považia, Pohronia a Ponitria v roku 2050

Zdroj: INFOSTAT, výpočty autora

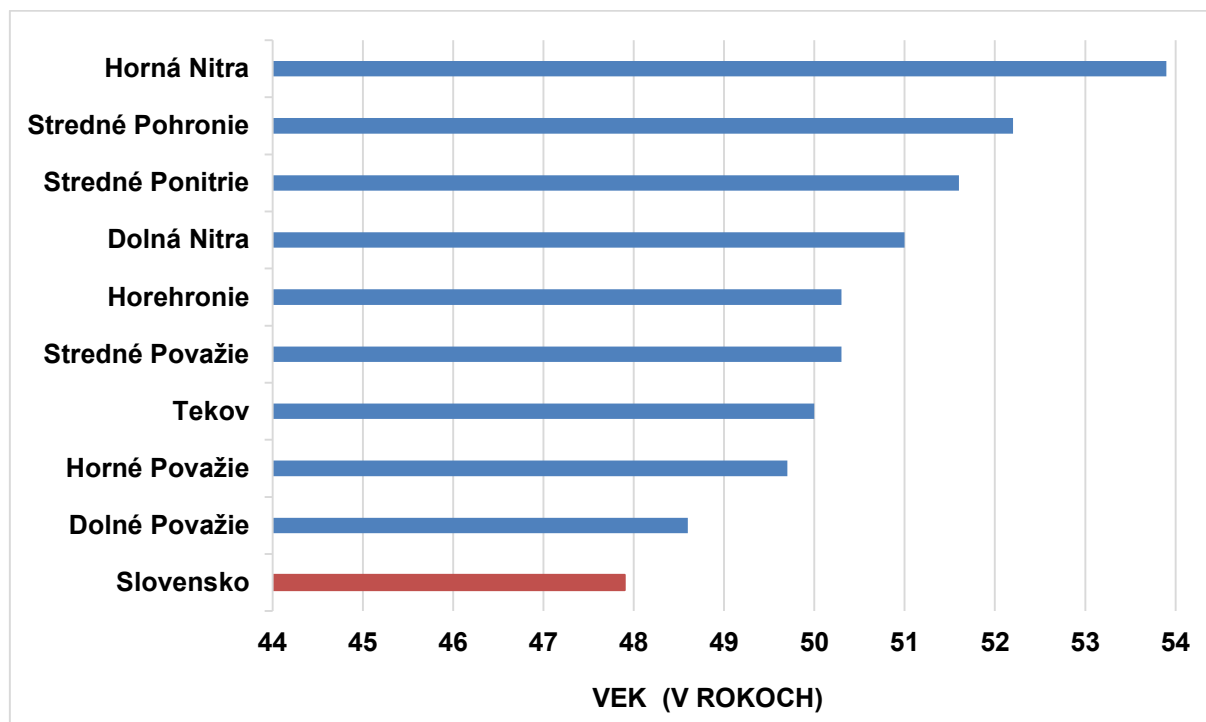
Za menej nepriaznivú možno považovať demografickú situáciu v regiónoch Horné Považie, Stredné Považie a Tekov, kde by sa mal celkový úbytok obyvateľov v roku 2050 pohybovať v intervale od 6,2 do 8,8 osoby v prepočte na 1 000 obyvateľov a priemerný vek obyvateľov by mal dosiahnuť hodnoty okolo 50 rokov.

Nepriaznivejšia demografická situácia sa očakáva v regiónoch Horehronie, Stredné Pohronie, Stredné Ponitrie a Dolná Nitra, kde celkový úbytok obyvateľov by mal v roku

2050 presiahnuť 10 osôb na 1 000 obyvateľov a priemerný vek obyvateľov by mal dosiahnuť hodnoty od 50,3 roka do 52,2 roka.

Veľmi nepriaznivá situácia sa očakáva v regióne Horná Nitra, kde by mal byť celkový úbytok obyvateľov 15,3 osoby na 1 000 obyvateľov (takmer 3-násobná hodnota v porovnaní s celoslovenským priemerom) a priemerný vek obyvateľov by mal dosiahnuť hodnotu 53,9 roka (hodnota o 6 rokov vyššia, ako by mala byť priemerná hodnota za SR).

Graf č. 6: Očakávaný priemerný vek obyvateľov v subregiónoch Považia, Pohronia a Ponitria v roku 2050

Zdroj: INFOSTAT, výpočty autora

5. ZÁVER

Považie, Pohronie a Ponitrie sú tri významné regióny na Slovensku, ktoré sú si navzájom podobné z geografického aj urbanizačného hľadiska. Nachádzajú sa v údolí troch významných riek, ich severo-južné smerovanie spája hornatejší sever a rovinatejší juh, osídlenie má lineárny charakter a je sústredené prevažne v údoliach riek. Sú to regióny bohaté na históriu a kultúrne pamiatky, ich súčasťou sú významné dopravné koridory. Našli by sme medzi nimi samozrejme, aj rozdiely, hlavne v hustote osídlenia a v hospodárskom profile. Považie je husto osídlené a v regióne sa nachádza niekoľko väčších miest. Pohronie má stredne husté osídlenie s viacerými menšími mestami. No a pre Ponitrie je charakteristické rozptýlené osídlenie s väčším počtom vidieckych obcí. Čo sa týka hospodárskeho profilu, na Považí prevláda priemyselná výroba – strojárstvo, automobilový a gumársky priemysel. Pre Pohronie je charakteristické baníctvo a hutníctvo a na Ponitří (s výnimkou Hornej Nitry) je dominantné poľnohospodárstvo (Matlovič, 2009; Matlovič & Ira, 2010).

Identifikovali sme viaceré demografické rozdiely, čo bolo aj hlavným cieľom nášho hodnotenia. Pohronie a Ponitrie sú si navzájom blízke aj z demografickej stránky,

Považie je odlišné. Hlavný rozdiel spôsobuje kladné migračné saldo a mierne vyššia plodnosť na Považí. Aj keď úmrtnosť nemá v súčasnosti zásadný vplyv na vývoj počtu a vekovej štruktúry obyvateľov, malú úlohu zohráva aj fakt, že úmrtnosť na Pohroní a Ponitří je na slovenské pomery výrazne nadpriemerná a na Považí sa pohybuje tesne nad úrovňou celoštátneho priemeru. Dôsledkom uvedených demografických trendov je menší úbytok obyvateľov, pomalšie starnutie aj miernejšie zvyšovanie ekonomického zaťaženia obyvateľov na Považí a naopak, väčší úbytok počtu obyvateľov, intenzívnejšie starnutie a väčšie zvyšovanie ekonomického zaťaženia obyvateľov na Pohroní a Ponitří. Aj keď Pohronie a Ponitrie sú si z demografickej stránky podobné, na Ponitří sa do roku 2050 očakáva o niečo nepriaznivejší demografický vývoj.

Celkove možno konštatovať, že do roku 2050 sa demografické rozdiely medzi Považím, Pohroním a Ponitřím mierne prehĺbia, aj keď hlavné demografické trendy zostanú vo všetkých troch regiónoch rovnaké. Keďže tieto trendy sa pravdepodobne nebudú zásadnejšie líšiť od celoslovenských trendov, postavenie všetkých troch regiónov v rámci Slovenska by sa do roku 2050 nemalo významnejšie zmeniť. Podrobnejší regionálny pohľad na Považie, Pohronie a Ponitrie nebol cieľom tohto článku, upozorniť však treba na veľmi nepriaznivú demografickú situáciu, ktorá pravdepodobne nastane v regióne Horná Nitra.

Článok bol vypracovaný za podpory grantovej agentúry APVV, projekt APVV 23-0062 Depopulácia a destabilizácia? Prognózy a simulácie demografického vývoja SR do konca 21. storočia a modelovanie jeho vybraných dopadov.

So zámerom vylúčiť konflikt záujmov Boris Vaňo ako autor článku neparticipoval na per rollam komunikácii a rokovaníach redakčnej rady časopisu Slovenská štatistika a demografia vo veciach týkajúcich sa tohto článku.

LITERATÚRA

- Korec, P. (2009). *Regionálna geografia Slovenska*. Univerzita Komenského v Bratislave.
- Krško, J. (2005). *Historické regióny Slovenska*. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Lacika, J. (2002). *Kultúrna geografia Slovenska*. Geo-grafika.
- Lauko, V., et al. (2014). *Regionálne dimenzie Slovenska*. Univerzita Komenského v Bratislave.
- Lukáč Kinčoš, M. (2023). *Aktuálny koncept kultúrnej regionalizácie Slovenska. Podkladová mapa obcí podľa stavu z roku 2023, podkladová mapa okresov podľa stavu z roku 1996*. Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV.
- Matlovič, R. (2009). Urban Geography of Slovakia. In: Ira, V. & Lacika, J. (Eds.), *Geographia Slovaca: Slovak Geography at the Beginning of the 21st Century*. Geografický ústav SAV.
- Matlovič, R., & Ira, V. (2010). *Urbánne a regionálne štruktúry Slovenska*. Geografický ústav SAV.
- Mládek, J. & Ira, V. (2005). *Geografia Slovenska*. Geografický ústav SAV.
- Šprocha, B., Vaňo, B., & Pilinská, V. (2025): *Analýza výsledkov populačnej prognózy kultúrnych regiónov Slovenska*. INFOSTAT.

RESUMÉ

Cieľom príspevku je vyhodnotiť súčasný a hlavne očakávaný demografický vývoj v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie. Ide o tri významné regióny na Slovensku, ktoré sú si navzájom podobné z geografického aj urbanizačného hľadiska. Nachádzajú sa v údolí troch významných riek, ich severo-južné smerovanie spája hornatejší sever a rovinatejší juh, osídlenie má lineárny charakter a je sústredené prevažne v údoliach riek. Sú to regióny bohaté na históriu a kultúrne pamiatky, ich súčasťou sú významné dopravné koridory. Hlavné rozdiely medzi týmito regiónmi sa týkajú hustoty osídlenia a hospodárskeho profilu.

Na hodnotenie súčasnej demografickej situácie v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie sa využila komparatívna analýza zameraná na plodnosť, úmrtnosť, prírastok, počet a vekové zloženie obyvateľov. Vývoj za obdobie 2025 – 2050 sa hodnotil pomocou zmeny počtu a prírastkov obyvateľov, ako aj vekového a ekonomického zaťaženia obyvateľov.

Hlavné demografické trendy, ktoré sa na Slovensku očakávajú v najbližších desaťročiach, sa potvrdili aj v regiónoch Považie, Pohronie a Ponitrie. Vo všetkých troch sa bude s veľkou pravdepodobnosťou znižovať počet obyvateľov a obyvateľstvo bude intenzívne starnúť. Identifikovali sa i viaceré demografické odlišnosti. Pohronie a Ponitrie sú si navzájom blízke aj z demografickej stránky, Považie je odlišné. Hlavný rozdiel spôsobuje kladné migračné saldo a mierne vyššia plodnosť na Považí. Aj keď úmrtnosť nemá v súčasnosti zásadný vplyv na vývoj počtu a vekovej štruktúry obyvateľov, malú úlohu zohráva aj fakt, že úmrtnosť na Pohroní a Ponitri je na slovenské pomery výrazne nadpriemerná a na Považí sa pohybuje tesne nad úrovňou celoštátneho priemeru. Dôsledkom uvedených demografických trendov je menší úbytok obyvateľov, pomalšie starnutie aj miernejšie zvyšovanie ekonomického zaťaženia obyvateľov na Považí a naopak, väčší úbytok počtu obyvateľov, intenzívnejšie starnutie a väčšie zvyšovanie ekonomického zaťaženia obyvateľov na Pohroní a Ponitri. Aj keď Pohronie a Ponitrie sú si z demografickej stránky podobné, na Ponitri sa do roku 2050 očakáva o niečo nepriaznivejší demografický vývoj.

Celkove možno konštatovať, že do roku 2050 sa demografické rozdiely medzi Považím, Pohroním a Ponitrim mierne prehĺbia, aj keď hlavné demografické trendy zostanú vo všetkých troch regiónoch rovnaké. Keďže tieto trendy sa pravdepodobne nebudú zásadnejšie líšiť od celoslovenských trendov, postavenie všetkých troch regiónov v rámci Slovenska by sa do roku 2050 nemalo významnejšie zmeniť.

Pri detailnejšom pohľade na regióny Považie, Pohronie a Ponitrie vzbudzujú pozornosť najmä dva subregióny – Dolné Považie s relatívne priaznivou demografickou situáciou a Horná Nitra, v ktorej nepriaznivý demografický vývoj spôsobuje výrazný úbytok počtu obyvateľov a intenzívne starnutie obyvateľov.

RESUME

The aim of the paper is to evaluate the current and mainly expected the demographic development in the Považie, Pohronie and Ponitrie regions. These are three significant regions in Slovakia that are similar to each other in terms of geography and urbanization. They are located in the valleys of three major rivers, with a their north-south orientation linking the more mountainous north and the flatter south. Their settlement has a linear character and is concentrated mainly in the river valleys. These are regions rich in history and cultural monuments and include important transport corridors. The main differences between these regions lie in their settlement density and economic profile.

To evaluate the current demographic situation in the Považie, Pohronie and Ponitrie regions, a comparative analysis was conducted, focusing on fertility, mortality, population growth, size and age structure. The development for the period 2025–2050 was assessed using the change in population size and growth as well as the age and economic burden of population.

The main demographic trends expected in Slovakia in the coming decades were also confirmed in the Považie, Pohronie and Ponitrie regions. In all three regions, the number of inhabitants is expected to decrease and undergo intensive ageing. Several demographic differences were also identified. Pohronie and Ponitrie are close to each other in demographic terms, Považie is different. The main difference is caused by a positive migration balance and slightly higher fertility in Považie. Although mortality currently does not have a significant impact on the development on the size and age structure of population, the fact that mortality in Pohronie and Ponitrie is significantly higher than the Slovak average while in Považie it is slightly above the national average also plays a minor role. The consequence of the above demographic trends is a smaller population decrease, slower ageing and a more moderate increase in the economic burden of population in Považie and, conversely, a larger population decrease, more intensive ageing and a greater increase in the economic burden of population in regions Pohronie and Ponitrie. Although Pohronie and Ponitrie are demographically similar, a slightly less favorable demographic development is expected in Ponitrie by 2050.

Overall, it can be stated that by 2050 the demographic differences between regions Považie, Pohronie and Ponitrie will slightly deepen, although the main demographic trends will remain the same in all three regions. Since these trends are unlikely to differ significantly from the national trends, the position of all three regions within Slovakia is unlikely to change significantly by 2050.

When looking at the Považie, Pohronie and Ponitrie regions in more detail, two sub-regions in particular attract attention – Dolné Považie exhibits a relatively favorable demographic situation and Horná Nitra, where unfavorable demographic development is causing a significant population decline and an intensive population ageing.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Ing. Boris Vaňo vyštudoval Vysokú školu ekonomickú v Bratislave, následne absolvoval postgraduálne štúdium demografie na Karlovej univerzite v Prahe. Od roku 1980 pracuje v Inštitúte informatiky a štatistiky ako výskumný pracovník v oblasti demografie. V rokoch 2000 – 2014 bol vedúcim Výskumného demografického centra. V období rokov 2006 – 2010 pôsobil ako podpredseda Slovenskej štatistickej a demografickej spoločnosti pre demografiu. Špecializuje sa na hodnotenie populačného vývoja, demografické prognózy a populačnú politiku.

KONTAKT

vano@infostat.sk